

Migracje na świecie

Kinga Białek

Aktualizacja: Anna Paluszek

Migracje ludności to całokształt przemieszczeń prowadzących do stałej lub okresowej zmiany miejsca zamieszkania osób. Migracje uważa się za najważniejszy przejaw przestrzennej mobilności ludności. Zjawisko to można kategoryzować pod kątem czasu trwania (stałe, sezonowe), obszaru przemieszczania się ludności (wewnętrzne, zewnętrzne), przyczyn (np. polityczne, ze względu na prześladowania, zarobkowe, rodzinne, osobiste) oraz sposobów organizacji przemieszczania (dobrowolne – przymusowe, indywidualne – grupowe, udokumentowane – nieudokumentowane).

Przyczyny migracji

Najczęstsze obecnie powody migracji:

- ekonomiczne (emigracja w celu poprawy poziomu życia, czasem do kraju o lepszym statusie ekonomicznym. Zazwyczaj wyjazd taki wiąże się z otwarciem dla cudzoziemców rynku pracy, jak w przypadku wyjazdów Polaków w ramach Unii Europejskiej, bądź zapotrzebowaniem na pracowników sezonowych czy gotowych do podjęcia się zajęć trudnych i niepopularnych wśród mieszkańców danego kraju. Dotyczy to także migracji wewnętrznych, np. ze wsi do miast samych obywateli danego kraju w poszukiwaniu pracy, w celu zmiany pracy);
- biznesowe (związane z działalnością zawodową przyjazdy do kraju, w którym jest legalna możliwość pracy, ale status ekonomiczny tego kraju nie musi być lepszy od statusu kraju pochodzenia; np. nauczyciele języków obcych, biznesmeni);
- edukacyjne i naukowe (przyjazdy do kraju, w którym można zdobyć wykształcenie, zrealizować badania, np. studenci zagraniczni, naukowcy, badacze);
- zapewnienie bezpieczeństwa (przyjazdy osób prześladowanych, lub obawiających się prześladowań w swoim kraju do krajów gwarantujących bezpieczeństwo, np. uchodźcy);
- środowiskowe (opuszczenie obszarów szczególnie zagrożonych klęskami żywiołowymi lub obszarów o niedoborze wody pitnej – pustynniejących).

Kilka kluczowych pojęć (za Urzędem ds. Cudzoziemców):

Cudzoziemiec/cudzoziemka – każda osoba, która nie posiada obywatelstwa polskiego.

Imigrant/imigrantka – cudzoziemiec w Polsce. **Imigracja** to przybycie do kraju w celu osiedlenia się lub długotrwałego pobytu.

Emigrant/emigrantka – Polak lub Polka za granicą. **Emigracja** to opuszczenie kraju w celu osiedlenia się lub długotrwałego pobytu w innym kraju.

Uchodźca/uchodźczyni – osoby, którym przyznano status uchodźcy. We wszystkich krajach, które podpisały Konwencję Genewską (międzynarodowy dokument ONZ z 1951 roku), w tym także w Polsce, przysnaje się status uchodźcy. Może go otrzymać: „osoba, która opuściła swój kraj pochodzenia, ponieważ odczuwa uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, poglądów politycznych, przynależności do określonej grupy społecznej” (wg Konwencji Genewskiej). Uchodźca otrzymuje Genewski Dokument Podróży, który zastępuje paszport kraju pochodzenia.

Azylant/azylantka – potocznie: osoba posiadająca status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, albo też starająca się o udzielenie tego statusu lub ochrony.

Ochrona uzupełniająca – międzynarodowa forma ochrony udzielana osobom, którym odmówiono nadania statusu uchodźcy, lecz którzy w przypadku powrotu do kraju pochodzenia będą realnie narażeni na ryzyko doznania poważnej krzywdy. W szczególności wiąże się z powszechnym stosowaniem przemocy wobec ludności cywilnej w sytuacji wewnętrznego lub międzynarodowego konfliktu zbrojnego.

Szlaki migracyjne

Szlaki lub ścieżki migracyjne to drogi, którymi migranci przybywają do miejsc docelowych. Szlaki przemierzane są wszystkimi środkami transportu (w kontenerach towarowych na statkach transportowych, łodziami rybackimi, ale także samochodami, pociągami, samolotami czy też piechotą). Szlaki można podzielić na standardowe, gdy cudzoziemiec przechodzi kontrolę dokumentów dokonywaną przez straż graniczną i ma pozwolenie na pobyt/pracę w danym kraju oraz nieregularne, gdy cudzoziemiec omija kontrolę graniczną lub nie posiada dokumentów zezwalających na pobyt. Przykładem jest tu tzw. „zielona granica”, czyli przekraczanie punktów granicznych w miejscach do tego niewyznaczonych bądź brak odpowiedniej dokumentacji zezwalającej na wjazd lub pobyt.

Ze względu na wiele obostrzeń w prawie wjazdowym do krajów globalnej Północy wobec obywateli krajów uboższych, często z globalnego Południa, powstają szlaki przerzutowe umożliwiające nielegalne przekroczenie granic. „Przerzuca się” pojedyncze osoby lub całe grupy ludności, pomijając lokalne regulacje i prawo. Szlaki migracyjne kształtują się pod wpływem warunków ekonomicznych, politycznych i społecznych na danym terenie (to znaczy, że jeśli na danym obszarze jest niestabilna sytuacja polityczna, to można spodziewać się migracji do najbezpieczniejszego obszaru w sąsiedztwie).

Bliskość geograficzna jest najbardziej istotnym czynnikiem wyboru miejsca ucieczki dla największych grup osób, uciekających przed kryzysem humanitarnym (np. przed konfliktami zbrojnymi czy katastrofami naturalnymi).

Szlaki migracji do krajów Unii Europejskiej

Europa a dokładniej kraje Unii Europejskiej (szczególnie ze względu na obowiązującą wewnątrz UE wolność przepływu osób) to najbardziej pożądanym kierunek migracji, szczególnie dla regionów względnie bliskich geograficznie. Wiele krajów europejskich ocenia się jako bogate, co przyciąga mieszkańców krajów globalnego Południa. Co więcej, wszystkie są sygnatariuszami Konwencji Genewskiej, która nakłada obowiązek udzielenia schronienia osobom starającym się o nadanie statusu uchodźcy. Dlatego też to Europa stała się głównym kierunkiem ucieczki dla obywateli krajów Afryki Północnej i Wschodniej, Bliskiego Wschodu (w tym Syrii), wreszcie Europy Wschodniej i Kaukazu, które uciekają z ojczyzny przed wojną czy prześladowaniami. W wyniku destabilizacji sytuacji w krajach arabskich po 2011 roku, ze względu na upadek reżimów autorytarnych np. w Tunezji, Egipcie czy Libii, zmniejszyła się rola tych krajów jako zewnętrznej bariery chroniącej granice Unii Europejskiej od strony Morza Śródziemnego.

W kontekście sytuacji imigracyjno-uchodźczej, można wyodrębnić następujące szlaki przepraw do krajów Unii Europejskiej (dane szacunkowe Urzędu ds. Cudzoziemców, wrzesień 2015, dotyczą pierwszej połowy 2015 roku):

- szlak zachodni (śródoziemnomorski) – granicę z Hiszpanią przekroczyło 6,7 tys. obywateli Syrii, Gwinei, Wybrzeża Kości Słoniowej,

- szlak centralny (śródlądowy) – granicę z Włochami przekroczyło 110 tys. obywateli Erytrei, Nigerii, krajów Afryki Subsaharyjskiej,
- szlak wschodni (śródlądowy) – granicę z Grecją przekroczyło prawie 200 tys. obywateli Syrii, Afganistanu, Pakistanu.
- szlak bałkański – granicę serbsko-węgierską przekroczyło ponad 140 tys. obywateli Syrii, Afganistanu, Kosowa.
- szlak wschodnio-europejski – granicę z Polską przekroczyło 717 obywateli Wietnamu, Afganistanu, Gruzji.

Są to szacunkowe dane w oparciu o źródła Frontexu – instytucji zajmującej się ochroną granic UE. Obecnie kraje Unii spotykają się z największą falą uchodźczą od czasów II wojny światowej oraz doświadczają natężenia przyjazdów imigrantów z krajów afrykańskich i z Bliskiego Wschodu.

Zajęcia imigrantów

Jednym z najważniejszych skutków migracji jest to, co robią i czym zajmują się migranci po dotarciu do kraju docelowego. Często wykonywane zawody zależą od celu przyjazdu migrantów do danego kraju. Biznesmeni pracują zwykle w zawodach, w których mogą rozwijać się lepiej niż we własnym kraju. Studenci oprócz nauki na uczelni podejmują prace tymczasowe lub naukę języka. Imigranci ekonomiczni przyjeżdżający do państw o wyższym statusie gospodarczym przyjmują każdą pracę, która pozwoli im zarabiać pieniądze na utrzymanie siebie i/lub rodziny, a często wrócić do kraju. Większość imigrantów pracuje fizycznie, nierzadko poniżej kompetencji zawodowych. Imigranci często zapełniają lukę zawodową na danym rynku pracy – pracują w profesjach, na które w danym kraju jest duże zapotrzebowanie, a dla lokalnej społeczności są one mniej atrakcyjne. Zdobycie lepszej pracy często utrudniają kwestie poziomu znajomości języka, uznawalności dyplomów i wykształcenia z zagranicznych ośrodków oraz wymogi prawne i koszty wynikające z legalnego zatrudnienia cudzoziemca. Zajęcia najczęściej wykonywane przez cudzoziemców w Polsce to: opieka i pomoc domowa, praca w branży budowlanej i gastronomicznej oraz w handlu. Cudzoziemcy mający zezwolenie na pobyt i pracę w Polsce mają podobne prawa i obowiązki jak obywatele polscy, co oznacza, że płacą podatki oraz przyczyniają się do rozwoju gospodarczego, wzrostu PKB itd.

Skutki migracji

Migracje są zjawiskiem, który obejmuje wiele obszarów tematycznych, wpływającym na procesy społeczne, gospodarcze i polityczne. Skutki i konsekwencje, jakie migracje wywołują w różnych dziedzinach życia: społecznego, zawodowego, indywidualnego można podzielić na:

- prawne i polityczne (ustalenie narodowych i międzynarodowych praw i dokumentów regulujących migracje, np. dotyczących legalizacji pobytu),
- ekonomiczne (np. wpływ imigrantów na rynek pracy), społeczne (np. przemieszczanie się ludności na danej przestrzeni, co wpływa na nowe więzy i relacje społeczne),
- kulturowe (np. mieszanie się różnych grup kulturowych, tworzenie społeczeństwa wielokulturowego),
- psychologiczne (np. adaptacja do nowych warunków życia wśród innych ludzi, do nowego otoczenia i nowej kultury),
- humanitarne (np. zapewnianie bezpieczeństwa różnym grupom ludności).

Wsparcie dla migrantów

Osoby migrujące wymagają pomocy zarówno podczas przemieszczania się, jak i po dotarciu do kraju docelowego. Pierwszym problemem jest zapewnienie środków transportu, które pomogą w przedostaniu się do celu. Jak pokazuje wiele historii uchodźców, droga ta bywa bardzo trudna. Kolejnym etapem jest załatwienie kwestii związanych z legalizacją pobytu – nie zawsze jest to jednak możliwe, więc migranci mają nieuregulowany status na terytorium danego kraju, co w każdej chwili grozi deportacją. Kolejne etapy związane są z ustabilizowaniem sytuacji zawodowej (szukanie pracy, która zapewni przeżycie) czy zapewnieniem niezależnego statusu (legalizacja pobytu).

W zależności od przebiegu tych etapów, obszary pomocy będą inne dla każdego cudzoziemca – i tak, niektórzy będą poszukiwać pomocy w załatwieniu spraw urzędowych (współpraca z urzędnikami, prawnikami, czasem policją), inni będą poszukiwać pomocy w kwestiach własnego bezpieczeństwa (współpraca z lekarzami, psychologami, z noclegowniami, pomoc w znalezieniu pracy), inni będą poszukiwać pomocy dla swojej rodziny (np. informacje, jak rodzinie pieniądze lub jak zapewnić szkołę dla dzieci, które przyjechały z nimi). Dużym i ważnym obszarem, w którym cudzoziemcy i cudzoziemki mogą potrzebować wsparcia ze strony gospodarzy, zarówno władz, jak i osób indywidualnych, jest integracja w społeczeństwie. Rozpocząć ją będzie zazwyczaj nauka języka, a poznawanie nowej kultury, zasad współżycia, kontakt z mieszkańcami i stopniowe zaangażowanie w życie lokalnej społeczności. Aby wysiłek przybysza na rzecz poznania języka, kultury i zasad współżycia społecznego zaowocował, musi „paść na odpowiedni grunt”. Państwo na poziomie władzy centralnej i lokalnej, jak i społeczeństwo mogą się przygotować na obecność osób obcego pochodzenia, które wyrażają chęć pobytu i współtworzenia społeczeństwa danego kraju. Oznacza to, że zapewnia się im podobne prawa, jak te, którymi dysponują inni mieszkańcy, równe traktowanie w dostępie do rynku pracy, oparte na kwalifikacjach, prawo do wyrażania swoich poglądów czy wyznawania własnej religii.

Praktyka krajów Europy Zachodniej pokazuje, że szczególnie obecność grup odmiennych religijnie budzi kontrowersje, jednak realia pokazują, że dobra polityka integracyjna wspierająca realną współpracę i wzrost świadomości pomaga w przezwyciężeniu wzajemnych lęków, stereotypów i uprzedzeń.

Organizacje pomagające migrantom

Na świecie istnieje wiele organizacji, które monitorują procesy migracji i badają to zjawisko (sprawdzają, w jakim kierunku migrują ludzie i jakie to może mieć skutki, np. czy migracja licznej grupy ludności nie wywoła kryzysu humanitarnego czy ekonomicznego). Jest też szereg organizacji pomagających migrantom w kwestiach humanitarnych (np. zapewniania żywności, bezpiecznego powrotu do domu), prawnych (np. kwestie związane z legalizacją pobytu), zawodowych (np. pośrednictwo w znalezieniu pracy), psychologicznych (np. pomoc ofiarom nielegalnych przemytów ludności). W Polsce działają instytucje i organizacje międzynarodowe (np. UNHCR, Amnesty International), międzyrządowe (np. IOM), narodowe (np. Urząd ds. Cudzoziemców) i pozarządowe (np. Fundacja Ocalenie, Refugee.pl, Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek, Caritas Polska), które oferują wsparcie migrantom w różnych dziedzinach.

Jakie argumenty podnoszą zwolennicy i przeciwnicy przyjmowania cudzoziemców

Argumenty zwolenników:

- Każdy człowiek posiada prawo do swobodnego przemieszczania się.
- Legalna praca imigrantów przyczynia się do bogactwa państwa.
- Uproszczenie polityki wizowej pozwoli na zmniejszenie kosztów administracyjno-biurowych.
- Otwarte granice sprzyjają komunikacji, rozwijają nowe szlaki handlowe i turystykę, sprzyjają tworzeniu nowych więzi społecznych.
- Przybysze mogą uzupełnić braki na rynku pracy, wzmocnić innowacyjność społeczną, różnorodność kulturową.
- Duża mobilność ludności sprzyja zacieraniu się nierówności społecznych i ekonomicznych.

Argumenty przeciwników:

- Osłabienie instytucji państwa oraz jednorodności etnicznej społeczeństwa.
- Trudność kontroli nad przemieszczaniem się dużych grup ludności, co może rodzić problemy związane z przeludnieniem czy nawet kryzysy humanitarne.
- Osłabiona kontrola nad bezpieczeństwem narodowym (np. nielegalny pobyt, nielegalny handel, grupy przestępcze).
- Trudności w zastosowaniu prawa międzynarodowego na poziomie lokalnym.
- Zmiany kulturowe spowodowane napływem przybyszów innego wyznania, innej kultury mogą następować zbyt szybko i w sposób niekontrolowany.
- Problemy ekonomiczne wynikające z przybycia dużej grupy imigrantów (np. wzrost bezrobocia).

Ilu jest na świecie uchodźców i z jakich krajów pochodzą? (Dane UNHCR, 2014)

W końcu 2014 szacowano, że na świecie jest 19,5 mln. uchodźców, jednak liczba ta zmienia się z roku na rok. Najbardziej aktualne dane dostępne są w opracowaniach i publikacjach UNHCR (United Nations's High Commissioner for Refugees, w Polsce: Biuro Wysokiego Komisarza NZ ds. Uchodźców). Obecnie najwięcej uchodźców pochodzi z Syrii, Afganistanu i Somalii.

Przy sprawdzaniu aktualnych danych warto zwrócić uwagę, czy niektóre liczby uwzględniają również liczbę uchodźców wewnętrznych. Uchodźcy wewnętrzni to osoby, które musiały opuścić określony rejon w danym państwie bez przekraczania międzynarodowych granic, z podobnych powodów, co pozostali uchodźcy. Szacuje się, że 38,3 mln osób zostało przesiedlonych w granicach swoich krajów. Całkowita liczba osób przymusowo opuszczających swoje miejsce zamieszkania według danych UNHCR to 59,5 miliona osób, najwięcej uchodźców wewnętrznych jest w krajach Afryki.

W ostatnich pięciu latach wybuchło co najmniej 15 konfliktów, 8 w Afryce (Wybrzeże Kości Słoniowej, Republika Środkowoafrykańska, Libia, Mali, Nigeria, Demokratyczna Republika Konga, Sudan Południowy, Burundi), 3 na Bliskim Wschodzie (Syria, Irak, Jemen), 3 w Azji (Kirgistan, Birma/Mjanma, Pakistan) i 1 w Europie (Ukraina).

Przykłady krajów otwartych na imigrację i takich, które prowadzą restrykcyjną politykę imigracyjną

Kraje otwarte na przyływ cudzoziemców prowadzą łagodną politykę wizową, pobytową czy ekonomiczną, ich granice są bardziej otwarte, a prawo państwowe zachęca do przyjazdu i osiedlania się. Są to: Kanada, Australia, Nowa Zelandia, Szwecja.

Kraje, które są niechętne przyływowi imigrantów, wprowadzają restrykcyjną politykę migracyjną. Stoją za tym różne powody: na przykład troska o bezpieczeństwo narodowe (np. Stany Zjednoczone, kraje Unii Europejskiej), obawa o wzrost bezrobocia, niechęć do imigrantów (szczególnie muzułmanów czy osób z krajów arabskich), rozwój ruchów populistycznych i nacjonalistycznych w niektórych bogatych krajach dotkniętych w ostatnich latach kryzysem ekonomicznym, postawa islamofobiczna w społeczeństwach europejskich.

Kraje rządzone przez dyktatorów lub te, w których istnieje niedemokratyczny reżim polityczny, również stwarzają wiele przeszkód dla potencjalnych przybyszów, do takich krajów należą m.in. Kuba i Korea Północna. Szereg krajów prowadzi politykę przyjmowania imigrantów tylko z określonych państw – głównie z byłych kolonii. Do krajów prowadzących taką politykę należą byłe imperia kolonialne, takie jak Francja i Wielka Brytania.

Jakie były największe fale migracji w historii?

Największe fale migracji zdarzają się w obliczu konfliktów zbrojnych, katastrof humanitarnych i kryzysów ekonomicznych. Jak pokazują statystyki, współcześnie największe fale migracji to napływ Irakijczyków do Szwecji, a ostatnio Syryjczyków do krajów granicznych Unii Europejskiej, np. Włoch czy Grecji. Najwięcej osób posiadających status uchodźcy pochodzi z Palestyny. Specjalna Agenda ONZ zajmująca się palestyńskimi uchodźcami (UNRWA) w krajach ościennych Izraela oraz na terytoriach okupowanych Palestyny podaje, że pod swoją opieką ma w tym momencie 5 milionów uchodźców. Liczba ta nie obejmuje Palestyńczyków, którzy uzyskali obywatelstwo innego państwa. Tak ogromna liczba osób wynika z trwającej od ponad 60 lat okupacji izraelskiej na terenie Palestyny i braku możliwości powrotu do dawnych miejsc zamieszkania, opuszczonych głównie po wojnach w 1948 i 1967 r. oraz z restrykcyjnej polityki wjazdowej Izraela.

Jedną z największych migracji ludności w minionym stuleciu była fala uchodźców z Afganistanu do Pakistanu (ok. 3 mln ludzi), którzy ostatecznie (po osłabieniu konfliktu z Talibami) powrócili do Afganistanu.

Warto pamiętać, że historyczne fale migracji zapoczątkowały istnienie kilku państw, np. Stanów Zjednoczonych i Australii. Co ciekawe, są to również kraje, w których udział imigrantów we współczesnym społeczeństwie waha się między 30 a 50% całej populacji. Obecnie do krajów, w których imigranci stanowią ponad 50% ludności, należą też Arabia Saudyjska i Oman.

Historia Polski to także historia polskiej emigracji. Przykładowo w latach 1871-1913 wyemigrowało z Polski ok. 3,5 mln osób, a w okresie I wojny światowej – ok. 3,6 mln (na ogół przymusowo). W czasie II wojny światowej i po zmianie granic nasiliły się ruchy migracyjne, ludność była poddana polityce wysiedleńczej ze strony okupantów oraz uciekała przed działaniami wojennymi.

Po wojnie wartą odnotowania falą była emigracja lat 80., gdy w krajach Europy Zachodniej pojawiły się specjalne udogodnienia dla polskich emigrantów, szczególnie w obliczu stanu wojennego. Z czasem pogarszająca się sytuacja gospodarcza w Polsce sprzyjała emigracjom Polaków. Kraj opuszczali przede wszystkim ludzie młodzi i wykształceni (40% emigrantów miało co najmniej średnie wykształcenie). Niektóre obliczenia szacują liczbę wyjazdów na ok.

2,2-2,3 mln osób, z czego 84-87% osób wyjeżdżających deklarowało oficjalnie cele turystyczne, ale w rzeczywistości planowało zostanie w jednym z krajów zachodnich.

Jaka jest europejska polityka wobec uchodźców?

Kraje europejskie, które podpisały Konwencję Genewską, stosują prawo międzynarodowe i przyznają status uchodźcy na podstawie definicji z konwencji z 1951 roku. „Uchodźcą jest osoba, która wskutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem i nie może lub nie chce z powodu tych obaw, korzystać z ochrony tego państwa”. Każda osoba, która stara się o przyznanie statusu uchodźcy, powinna przed organami administracji danego państwa uzasadnić swoje obawy z wyżej wspomnianych powodów. Uchodźcą nie może zatem stać się osoba opuszczająca swój kraj z powodów ekonomicznych lub z powodu klęsk naturalnych.

Politykę wobec cudzoziemców (uchodźców, migrantów, turystów, studentów, pracowników, pielgrzymów, członków rodzin i małżeństw mieszanych, repatriantów, przesiedleńców, reemigrantów itp.) określa prawo poszczególnych państw. Europejska polityka wobec uchodźców jest częściowo wspólna dla członków UE, wspólna dla krajów, które podpisały Konwencję Genewską, ale różni się lokalnie pod względem prowadzonej przez dane państwo polityki migracyjnej i strategicznej na arenie międzynarodowej. Polska jako członek Unii Europejskiej zobowiązana jest do przestrzegania prawa europejskiego. Pojawiły się u nas nowe regulacje dotyczące osób przebywających w Polsce bez uregulowanego statusu, oraz została uchwalona Ustawa o cudzoziemcach z 12 grudnia 2013 r. Wszystkie obowiązujące przepisy z tym związane można znaleźć na stronie internetowej Urzędu ds. Cudzoziemców – www.udsc.gov.pl.

Co dzieje się z imigrantami zatrzymanymi w czasie nielegalnego przekraczania granicy lub nielegalnego pobytu w danym kraju?

Każde państwo prowadzi własną politykę wobec osób, które nielegalnie przekroczyły granicę lub nie posiadają dokumentów zezwalających na pobyt w danym kraju. W Polsce opieka nad bezpieczeństwem granic spoczywa na Państwowej Straży Granicznej, której zadaniem jest kontrola dokumentów w punktach granicznych oraz zatrzymywanie osób, które przekroczyły granicę poza tymi punktami (np. przez zieloną granicę).

Osoby zatrzymane przez Straż Graniczną pozostają pod jej kontrolą do czasu wyjaśnienia sytuacji prawnej (np. jeśli cudzoziemiec złoży wniosek o nadanie statusu uchodźcy i poprosi o azyl, przechodzi pod opiekę Urzędu ds. Cudzoziemców). Jeśli okaże się, że imigrant nie miał prawa wjazdu na terytorium Polski, zostaje on zatrzymany w ośrodku deportacyjnym, w którym oczekuje na deportację do swojego kraju. Ośrodki deportacyjne są częściowo lub całkowicie zamkniętymi i strzeżonymi miejscami pobytu. Czas przebywania osoby oczekującej na deportację w ośrodku uzależniony jest od przebiegu postępowania administracyjnego mającego na celu wyjaśnienie sytuacji prawnej osoby oraz od zdobycia środków finansowych na pokrycie kosztów deportacji.

Warto pamiętać, że standardy traktowania osób złapanych w czasie nielegalnego przekraczania granicy, w różnych krajach mogą być diametralnie różne.

Skąd pochodzą uchodźcy i imigranci mieszkający w Polsce?

Uchodźcy i imigranci przybywają do Polski z całego świata. Spośród wszystkich nowych członków UE, Polska jest krajem, w którym przyjmuje się najwięcej wniosków o nadanie statusu uchodźcy. Od 1992 roku przyznano około 3600 statusów uchodźcy zgodnie z Konwencją Genewską, jest to ok. 5% wniosków o azyl. Znacznie więcej osób ma szansę na przyznanie ochrony uzupełniającej, którą uzyskuje się, gdy osoba nie kwalifikuje się do przyznania statusu, lecz ma uzasadnione obawy zagrożenia życia lub zdrowia w kraju pochodzenia. O przyznaniu ochrony uzupełniającej decyduje się w ramach tej samej procedury.

Zdecydowana większość uchodźców w Polsce pochodzi z terytorium Federacji Rosyjskiej. Około 98-99% wniosków o przyznanie statusu uchodźcy w Polsce zostało złożonych przez osoby deklarujące narodowość czeczeńską (są wśród nich jednak mieszkańcy Czeczenii, Inguszetii, Dagestanu, Osetii). Wśród uchodźców można również znaleźć osoby z takich krajów jak: Białoruś, Ukraina, Gruzja, Armenia, Irak, Afganistan, Pakistan, Somalia, Sudan, Kamerun. Obywatele tych państw stanowią jednak zaledwie 1-2% wszystkich uchodźców w Polsce.

Samych imigrantów zarejestrowanych w Polsce jest 101 tys. (z czego 71 tys. jest spoza Unii Europejskiej) i stanowią oni 0,3 % ludności naszego kraju. Jest to najniższy udział imigrantów w całej w populacji w krajach Unii Europejskiej. Imigranci (inni niż uchodźcy) przybywają do Polski szczególnie z powodów ekonomicznych i po osiedleniu podejmują pracę, najczęściej w branżach: k pomoc i opieka domowa, gastronomia, budownictwo. Przybywają legalnie lub nielegalnie, na pobyt stały lub czasowy, z takich krajów jak: Ukraina, Wietnam, Turcja, Indie, Pakistan, Chiny, Federacja Rosyjska.

Imigranci w Polsce w przeważającej części nie przyjeżdżają w celu korzystania z opieki społecznej, która nie pozwala na przeżycie na godnym poziomie, lecz podejmują pracę, zapewniają dzieciom edukację i uczą się języka polskiego. Zarówno uchodźcy jak i imigranci, podczas pobytu w Polsce mierzą się z problemami językowymi, edukacyjnymi, prawnymi, zdrowotnymi, psychologicznymi, społecznymi i kulturowymi.

Jaki jest stosunek Polaków/Europejczyków do uchodźców?

Mieszkańcy krajów, w których prowadzona jest polityka otwartości lub/i wielokulturowości (a w tym programy integracyjne dla cudzoziemców czy edukacja międzykulturowa) w badaniach przychylniej ustosunkowują się do uchodźców. Zależy to od tolerancji na różnice kulturowe, częstości kontaktów z imigrantami oraz pojedynczych, konkretnych sytuacji, które są nagłaśniane w mediach (np. na temat przestępczości).

W Polsce badania nad stosunkiem Polaków do cudzoziemców prowadzi np. TNS OBOP. Badania te są prowadzone i publikowane zwykle przed Międzynarodowym Dniem Uchodźcy (20 czerwca). Wyniki pokazują, że deklaratywnie Polacy są narodem tolerancyjnym wobec osób poszukujących w Polsce schronienia i bezpieczeństwa. Zdecydowana większość Polaków wie, że uchodźca to osoba, która ucieka ze swojego kraju z powodu braku bezpieczeństwa. Większość Polaków kojarzy uchodźstwo z wojną. Około 70% Polaków twierdzi, że powinno się umożliwić uchodźcom życie w Polsce.

Tolerancja oraz humanitaryzm są większe na poziomie deklaratywnym niż na poziomie gotowości do działania, szczególnie w kontaktach indywidualnych z cudzoziemcami. Obrazują to liczby odpowiedzi w takich pytaniach jak: „Czy uważasz, że Polska jest krajem

tolerancyjnym? (większość odpowiedzi na „tak”) oraz „Czy zgodziłbyś się, aby twoja córka/syn poślubiła/poślubił uchodźcę? (mniej odpowiedzi na „tak” w porównaniu z pytaniem poprzednim). Choć większość Polaków twierdzi, że uchodźców należy chronić (72% społeczeństwa powołuje się przy tym na historyczne doświadczenia Polaków), zaledwie 16% zgadza się, aby pomagać uchodźcom w znalezieniu pracy, 8% – by zapewnić uchodźcom naukę języka polskiego (badanie TNS OBOP z 2006 r.).

Stosunek do uchodźców kształtuje się również ze względu na kraj ich pochodzenia. Jeśli jest to przedstawiciel kraju, który jest aktualnie negatywnie przedstawiany przez media, mniej osób chciałoby nawiązywać z nim kontakty. Warto jednak zauważyć, że na pozytywny czy negatywny stosunek do uchodźców nie wpływa dystans kulturowy (innymi słowy niektóre kultury, które postrzegane są jako „egzotyczne” bądź odległe kulturowo, są oceniane bardziej pozytywnie).

Badania dotyczące stosunku Polaków do różnych narodowości od lat prowadzi CBOS. Z badań z początku 2015 roku wynika, że największa niechęć jest deklarowana do takich grup jak Turcy, Palestyńczycy, Rumuni, Rosjanie czy Romowie. Do najbardziej lubianych narodów należą Włosi, Czesi, Hiszpanie, Anglicy, Słowacy i Szwedzi, do których sympatię wyraża mniej więcej połowa Polaków.

W jaki sposób imigranci podtrzymują kontakt i pomagają swoim rodzinom, które pozostały w ich rodzinnych krajach?

Osoby opuszczające swój kraj często zostawiają dom, rodzinę, liczne więzi społeczne i zobowiązania. Kontakt z krajem i najbliższymi jest przy tym niezmiernie ważny. Imigranci utrzymują go właściwie poprzez wszystkie środki komunikowania się i sposoby przekazywania informacji. Kontakt z najbliższymi podtrzymywany jest również przez bezpośrednie spotkania – przedstawiciele wszystkich grup cudzoziemców w miarę możliwości odwiedzają swoje rodziny.

Wielu imigrantów, również tych mieszkających i zarabiających w Polsce, zapewnia swoim rodzinom stałą pomoc. Najczęściej jest to pomoc finansowa i rzeczowa (wysyłka pieniędzy lub rzeczy do kraju rodzinnego), ale także polegająca na stwarzaniu warunków gwarantujących bliskim bezpieczeństwo, lepszą edukację, wyższy status społeczny.

Jakie instytucje podejmują działania na rzecz migrantów?

Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców www.unhcr.pl

Biuro Wysokiego Komisarza NZ ds. Uchodźców w Polsce. UNHCR został powołany przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w 1951 roku. Do głównych działań urzędu należy zapewnienie uchodźcom praw oraz pomoc w zapewnieniu azylu lub repatriacji. Na stronach UNHCR znajdują się materiały na temat uchodźców oraz scenariusze zajęć o tej tematyce.

Urząd do Spraw Cudzoziemców www.udsc.gov.pl

Instytucja publiczna MSWiA. Centralny organ administracji rządowej właściwy w sprawach wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego, nadawania statusu uchodźcy, udzielania cudzoziemcom

azyłu, wyrażania zgody na pobyt tolerowany oraz udzielania ochrony czasowej i uzupełniającej. Poprzez strony UDSC można zgłaszać się do pomocy cudzoziemcom w charakterze wolontariusza.

Rada do Spraw Uchodźców [/www.rada-ds-uchodzcow.gov.pl](http://www.rada-ds-uchodzcow.gov.pl)

Instytucja publiczna. Wydaje publikacje dotyczące aktów prawnych odnośnie pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Na stronie znajdują się także informacje dla cudzoziemców dotyczące postępowania administracyjno-sądowego o nadanie statusu uchodźcy w Polsce oraz linki do instytucji i organizacji zajmujących się kwestiami migracji i uchodźstwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich www.brpo.gov.pl

Instytucja publiczna. Zadaniem Rzecznika jest stanie na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji i innych aktach normatywnych. Cudzoziemcy mogą szukać tutaj pomocy, gdy naruszane są ich prawa człowieka i obywatela.

Fundacja Ocalenie – <http://ocalenie.org.pl/>

Fundacja Ocalenie wspiera migrantów w integracji i indywidualnym rozwoju. Działa na rzecz dialogu międzykulturowego i wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego. Dąży do tego, aby każdy człowiek mógł żyć godnie i w poszanowaniu jego praw. Prowadzi wiele programów uwzględniających zaangażowanie społeczeństwa polskiego, jak asystowanie i pomoc cudzoziemcom, nauka języka polskiego, zbiórki potrzebnych rzeczy i wsparcie w codziennym życiu.

Stowarzyszenie Jeden Świat www.jedenswiat.org.pl

Organizacja pozarządowa. Promuje idee pokoju i porozumienia między ludźmi poprzez międzynarodowy i krajowy wolontariat oraz edukację. Stowarzyszenie umożliwia prowadzenie edukacji na rzecz uchodźców oraz udział w międzynarodowych warsztatach związanych z tematyką migracji.

Caritas Polska www.caritas.pl

Organizacja pozarządowa. Instytucja charytatywna Konferencji Episkopatu Polski. Prowadzi m.in. „Program poradnictwa psychologicznego, prawnego i społecznego dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce”.

Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji www.iom.pl

Organizacja międzyrządowa zajmująca się problemami wysiedleńców oraz pomocą uchodźcom i migrantom w Europie.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka www.hfhrpol.waw.pl

Organizacja pozarządowa. Rozwija kulturę wolności i praw człowieka w kraju i zagranicą. Fundacja prowadzi programy szkoleniowe z zakresu praw człowieka, również w kontekście migracji.

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć www.pomocprawna.org

Organizacja pozarządowa. Zajmuje się poprawą dostępu do pomocy prawnej oraz podnoszeniem standardów poszanowania praw człowieka. Prowadzi poradnictwo, interwencje oraz wystąpienia o charakterze prawnym, programy edukacyjne, szkoleniowe i informacyjne, a także działalność naukową.

Fundacja Polskie Forum Migracyjne www.forummigracyjne.org

Organizacja pozarządowa. Pracuje na rzecz poszanowania praw cudzoziemców w Polsce, głównie poprzez działania informacyjne i edukacyjne (np. prowadzenie infolinii dla cudzoziemców w Polsce oraz wydawanie publikacji).

Stowarzyszenie Emigrant www.emigrant.net.pl

Organizacja pozarządowa. Zajmuje się pomocą w legalizacji pobytu i pracy cudzoziemców. Oferta organizacji kierowana jest zarówno do firm, jak i osób indywidualnych.

Centrum Migranta www.migrant.pl (strona w budowie)

Organizacja pozarządowa. Prowadzi działania na rzecz uchodźców i migrantów w zakresie pomocy materialnej, prawnej i zawodowej, głównie na terenie Warszawy i przy ośrodkach dla cudzoziemców. Organizacja współpracuje z osobami zainteresowanymi pracą charytatywną na rzecz cudzoziemców.

Stowarzyszenie Uchodźców w Polsce www.voiceofexile.go.pl

Organizacja pozarządowa. Stowarzyszenie założone przez uchodźców mieszkających w Polsce, którego celem jest zrzeszanie cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub posiadających taki status oraz promocja kulturowej odrębności cudzoziemców.

Tekst powstał w ramach projektu „Patrz i zmieniaj” finansowanego przez Unię Europejską.

polska pomoc

Kurs internetowy „Edukacja globalna z klasą” powstał w ramach projektu o tej samej nazwie współfinansowanego w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2011 r.

Prawa do wykorzystywania tekstu posiada Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej. Jego wykorzystanie jest możliwe na warunkach określonych w licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

